

Juhised arstidele surma põhjuse teatise täitmiseks

Korrektset teavet surmapõhjuste kohta kasutatakse rahvastiku tervise hindamiseks ja poliitika kujundamiseks. Surmapõhjuste statistika abil saab planeerida sotsiaalseid ja tervisealaseid sekkumisi ning hinnata ennetustegevuse tulemuslikkust. Surma põhjuse tuvastamisel saadud andmete töötlemine toimub kooskõlas andmekaitset reguleerivate õigusaktidega.

Kui surma põhjus ei selgu surnu välisvaatluse ja meditsiinidokumentide põhjal, tuleb surnu saata patoanatomilisele lahangule.

Arstliku surmateatise täitmise üldreeglid:

Kohustuslik on täita surma algpõhjuste väli I.c. – diagnoos kirjutada lahti sõnaliselt võimalikult üksikasjalikult. RHK koodide väljade täitmine ei ole kohustuslik. Vältige sulgusid ja lühendeid.

1 Olulisemad mõisted

Vahetu surmapõhjus on haigus, tüsistus või vigastus, mis on surma otseseks esilekutsujaks.

Varasem surmapõhjus on vahetule surmapõhjustele eelnev haigus, seisund või vigastus.

Surma algpõhjus on surmani viinud sündmuste ahela käivitunud haigus või vigastus.

I osas näidatakse otseselt surmani viinud sündmuste ahel. Oluline on surma põhjustanud seisundite **õige järgnevus**. Iga I osas märgitud seisund peab olema endast üks rida kõrgemale märgitud seisundi põhjustajaks (st I.a. peab olema tingitud I.b.-st, I.b. peab olema tingitud I.c.-st). Kui sündmuste ahelas on ainult üks aste, piisab sissekandest I.c. reale. *Nt Alkohoolne maksatsirroos*. Mitme täiesti võrdväärse haiguse puhul **võib** igale reale märkida **mitu põhjust**, tingimusel, et nad kõik tulenevad allpool ridadel märgitud põhjustest. Surma algpõhjuste real märkige esimesena **kõige tõenäosem** surmani viinud seisund.

Märkige iga seisundi juurde **seisundi kestus** alates selle algusest. Korrektset täidetud surma algpõhjus on kõige pikema kestusega.

Kirjutage **diagnoosid** sõnaliselt lahti võimalikult **täpselt**, vastavalt haiguse olemusele (*krooniline, äge, paige, esmaskolle või retsidiiv, haigustekitaja jne*).

I.a. Vahetu surmapõhjus

Teatisele **ei märgita surmamehhanismi** (nt. südame- või hingamise seiskumine), kuna need seisundid ei ole otseselt seotud konkreetse haiguse kulgemisega ega anna seetõttu lisainformatsiooni surma algpõhjuste määramiseks. *Sobib näiteks Äge maksapuudulikkus*.

I.b. Varasem põhjus (Vahehaigus, tüsistus)

Märkige vahetut surmapõhjust **tinginud** seisund või seisundit, mis viis läbitüsistuste või vahehaiguste vahetule (otsesele) surmapõhjustele reas I.a. *Nt Sekundaarne pahaloomuline maksakasvaja*.

I.c. Surma algpõhjus

Algpõhjus peab üldjuhul olema **nosoloogiliselt iseseisev haigus**, tuleb **vältida sümptomite, sündroomide, terminaalsete sündmuste** (nt. seniilsus, vatsakeste virvendus, kodade virvendus, šokk, mitme elundi puudulikkus jne) märkimist **ainsa surmapõhjusena**. Tuleb arvestada, et surma algpõhjuse alusel toimub surmapõhjuste statistiline analüüs. *Nt Rinna keskosa pahaloomuline kasvaja.*

I.d. Välispõhjus

Täidetakse vigastuse, mürgistuse puhul **kuidas, mis laadi kohas ja mis tegevuse tagajärjel vigastus** toimus (vt RHK-10, XX ptk). *Nt Jääga seotud kukkumine samal tasapinnal koduõuel kuuri puid tooma minnes (vastab RHK-10 koodile WOO.03).*

Asjaolude rea kirjeldus: libises jääl oma koduõuel kuuri puid tooma minnes.

II osa

Märkige II ossa tähtsuse järjekorras kõik muud olulised haigused ja seisundid koos kestusega, mis ei viinud otseselt surmale, kuid aitasid kaasa surma saabumisele.

Näide korrektselt täidetud surma põhjuse teatisest loomuliku surma korral

I.a. Vahetu surmapõhjus			
Sõnaline diagnoos	Äge maksapuudulikkus		
RHK-10 kood		Haiguse eeldatav kestus	15.04.2019-23.04.2019
I.b. Varasem surmapõhjus			
Sõnaline diagnoos	Sekundaarne pahaloomuline maksakasvaja		
RHK-10 kood		Haiguse eeldatav kestus	02.2019-04.2019
I.c. Surma algpõhjus			
Sõnaline diagnoos*	Rinna keskosa pahaloomuline kasvaja		
RHK-10 kood		Haiguse eeldatav kestus	09.2018-04.2019
I.d. Välispõhjus			
Sõnaline diagnoos			
RHK-10 kood		Haiguse eeldatav kestus	
Välispõhjustest tingitud täpsustavad asjaolud			
Aeg:			Koht:
Asjaolud:			
II. Muud surma soodustanud olulised seisundid			
Sõnaline diagnoos	Insuliinisõltuv suhkrutõbi		
RHK-10 kood		Haiguse eeldatav kestus	2005-2019

2 Täiendav teave

Surma tingis

See lahter tuleb täita kõigi surmade korral. Surmade puhul, mis ei ole tingitud välispõhjustest, tuleb märkida “Haigus”.

Lahkamine

Surmapõhjus peab arvestama lahkamistulemuse või muude surmajärgsete uuringute tulemustega. Kui tulemused selguvad pärast surma põhjuse teatise väljastamist, tuleb koostada asendav surma põhjuse teatis. Patoanatomilise ja kohtuarstliku lahangu tegemise alused ja kord on sätestatud Surma põhjuse tuvastamise seaduses.

Välispõhjustest tingitud surma märkimine

Enamasti täidab välispõhjustest tingitud surma kohta surma põhjuse teatise kohtuarst, harvem patoloog. Juhul, kui surmapõhjusteks on aastaid tagasi toimunud vigastus (nt pareesi tõttu suri kopsupõletikku) ja lahkamist ei toimu, täidab surma põhjuse teatise raviarst.

Surma otseselt põhjustanud vigastuse puhul märkige I.a, b. või c. osas alati ära surma põhjustanud vigastuse asukoht ja kahjustuse olemus—fraktuur, ruptuur, kahjustatud funktsioon. Mittesurmavad vigastused või haigused võib ära tuua II osas, kui nad aitasid surmale kaasa.

I.d. Välispõhjus täidetakse vigastussurma puhul alati.

Peab sisaldama mis põhjusel, mis eseme või ainega kokkupuutel, mis laadi asukohas ja mis tegevuse tagajärjel vigastus tekkis. Selgituse alusel peab olema võimalik märkida välispõhjuste 5-kohaline kood vastavalt RHK-10 ptk XX. Näiteks X59. koha kood. tegevuse kood.

Kirjeldage lühidalt, kuidas vigastus tekkis nt. (*kukkus redelilt vastu raudtala, uppus ujumisebasseini kukkumise järgselt*). Täpselt tuleb ära mainida kõik vigastuse/mürgistusega seotud tööriistad, relvad, keemilised ained, ravimid (*nt jahipüssilask, juhuslik mürgistus digoksiiniga*). Kui on teada, märkida, mis tegevusel vigastus tekkis (*nt autot pestes, magades, kutsetöö käigus*). Märkige üldine vigastuse tekkekoha kategooria (*nt kodu, hooldekodu, kool, talumajapidamine, vangla, kiirtee, järv, staadion, park*).

Korrektsetl märgitud välispõhjuste näited:

I.a. Peaaju hematoom, mõned tunnid (mille tingis)	S06.8
I.b. Oimuloo murd, mõned tunnid (mille tingis)	S02.0
I.d. Sõiduteed ületades sõiduauto alla jäänud jalakäija, mõned tunnid	V01.4.3

Välispõhjuste märkimist abistavad teatisel eraldi välja toodud tunnused:

Surma tingis

Välispõhjuste korral tuleb määratleda tahtluse iseloom. Märkige, kas surm oli põhjustatud *õnnetusest, enese-kahjustusest, ründest* või *ebaselge* tahtlusega vigastusest.

Vigastatu tegevus juhtumi toimumise ajal

NB! Laste hooldus, poeskäik, õppimine, kodutööd, aia- ja remonditööd on tasustamata töö.

Välispõhjuste tekkekoht

Märkida vigastuse geograafiline toimumiskoht, kui on olemas GPS andmed, siis lisage ka täpsed koordinaadid.

Välispõhjuse asjaolud

Märkige täpsustavad asjaolud, mis aitavad surmapõhjuse real toodud välispõhjuse õigsuses veenduda (*nt. ründaja ja kannatanu seos, vigastatu ja vigastuse tekitanud sõidukid, alkohoolse või narkootilise joobe kahtlus jmt*).

Alkoholi ja tubaka tarvitamine

Kui teie arvates oli alkoholi, tubaka või muu aine tarvitamine kadunu surma põhjuseks, märkige vastav aine I ossa, surmale kaasa aitamisel II ossa.

Diabeet

Täpsustage, kas tegemist on insuliinisõltuva, insuliinisõltumatu või muu diabeediga. Mainige diabeedi tüsistused (*kooma, silma- või neeru- kahjustus jne*).

Nakkushaigused

Lisage täiendav informatsioon haigustekitaja kohta. Lisage teave, kui haiguse põhjustas vaksineerimine. Märkige ülekandeviis, kus vajalik (*nt HIV- nakkuse puhul*). Sepsis ei ole iseseisev haigus, vaid muu haiguse tagajärg, mistõttu ei tohi see esineda ainsa põhjusena surmateatilisel.

Kasvajad

Kirjutage morfoloogiline tüüp, kui on teada. Paha- või healoomulisus, kui ei selgu morfoloogiast. Võimalikult täpselt märkige esmase kasvaja paige ning selgelt eristage sekundaarsete kasvajate paikmed. Kui esmane kasvaja või selle täpne asukoht elundis on teadmata, tuleb see ka vastavalt avaldada. Kui täpsustatud teave kasvaja morfoloogilisest tüübist, täpsustatud paikmest saabub pärast surmateatise esitamist, tuleb esitada asendav surmateatis täpsustatud teabega.

Vanadus, seniilsus

Märkige selge ja etioloogiline surmapõhjuste ahel; kuna vanus tuuakse surmatunnistusel niikuinii ära, ei ole terminid “raugastumine”, “seniilsus”, “kõrge vanus” vms. veel etioloogiliseks selgituseks.

Pneumoonia ja bronhopneumoonia

Märkige kopsupõletikuni viinud eelneva seisundi põhjus. Märkige haigustekitaja nimi. Märkige, kas seisund on esmane, hüpostaatiline või tingitud näiteks vere, toidu või mekooniumi aspiratsioonist. Kui kopsupõletik on tingitud passiivsusest, märkige ka seisund, mis viis passiivsusele.

Kardiovaskulaarsed haigused

Märkige haiguskulu iseloom (*reumaatiline, äge, krooniline, esmane, korduv vmt*). Täpsustage asukoht, kui on lokaliseeritud (*koronaarne, peaaju, koda, vatsakene vmt*). Lisage kõik tüsistused.

Sõidukiõnnetus

Kindlasti tuleb märkida kannatanu sõiduki tüüp (*sõiduauto, raskeveok, mootorratas jne*); teise osapoole sõiduki tüüp (*sõiduauto, raskeveok, mootorratas jne*); kannatanu staatus (*juht, reisija, jalakäija, väljaspool sõidukit sõitja, sõidukisse siseneja või väljuja jne*); õnnetuse tekkeviis (*nt rong läks ümber, sõiduauto sõitis vastu puud, laeval tekkis tulekahju*).

Täpsustage õnnetuse toimumiskoht (*maantee, raudtee, kõnnitee, parkla*). Kindlasti täpsustage, kas tegemist on liiklusvälise või liiklusõnnetusega. Märkida ka õnnetuse toimumise aeg.

Mürgistus või ravimi üledoos

Märkige narkootikumi(de), ravimi(te) või muude ainete tüüp ja nimi. Kui see ei ole teada, märkige “aine teadmata”. Märkige ravimi puhul haigusseisund, mille tõttu ravimit kasutati. Ravimite puhul on oluline eristada, kas mürgistus tekkis õigesti doseeritud preparaadist või juhuslikust üledoseerimisest.

Kirurgia ja meditsiiniprotseduurid

Märkige täpselt tekkinud tüsistus ja selle tulemused. Kirjeldage tüsistuse iseloomu. Täpsustage, millist meditsiiniprotseduuri- operatsiooni sooritati. Täpsustage, milline seisund tingis kirurgilise ravi vajaduse ja teostamise aeg.

3 Viited

[Surma põhjuse tuvastamise seadus](#)

[Tervisestatistika ja terviseuuringute andmebaas - surmad](#)

[WHO Mortality Database \(Maailma Terviseorganisatsioonide andmebaas - surmad\)](#)

4 Täiendav info

[Surma põhjuste register](#)

Tervise Arengu Instituut

Hiiu 42 11619 Tallinn

Tel. 659 3949, 659 3847

E-post: gleb.denissov@tai.ee